

GÜNEŞ IŞIĞINDA GÖLGELER: (RUSYA'NIN) WAGNER GRUBU'NUN AFRIKA'DAKİ EYLEMLERİ BAKIMINDAN İSNAT EDİLEBİLİRLİĞİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Adem ÖZER*

ÖZ

Rusya, Wagner Grubu aracılığıyla, Afrika'daki kırılğan hükümetleri destekleme, isyanları bastırma, terörle mücadelede eğitim verme ve otoriter rejimleri koruma adına insan haklarını ihlal ederek, askeri müdahalelerde bulunmaktadır. Rusya, söz konusu hizmetlerin karşılığında, kıtada/bölgede ekonomik, siyasi ve askeri konumunu güçlendirecek konularda tavizler istemektedir. Rusya'nın bu hedeflere ulaşabilmesi için Wagner Grubu'nun faaliyet gösterdikleri birçok Afrika ülkesinde, savaş suçları işledikleri ve insan haklarını ihlal ettikleri kanıtlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Wagner Grubu'nu "*ulus ötesi suç örgütü*" olarak kabul etmiştir. Başta Avrupa Birliği'ne üye ülkeler olmak üzere, birçok devlet, Rusya'ya yaptırım uygulamıştır. Bu nedenle, Wagner Grubu'nun temel güvenlik yeteneklerinin belirlenmesi, hesap verebilirliklerini mümkün kılmak ve meşruiyet için esastır. Bu çalışma kapsamında, Wagner Grubu üyelerinin Afrika'daki eylemlerinin, devlet sorumluluğu prensipleri çerçevesinde Rusya'ya atfedilebilirliğinin tartışılması temel amaçtır. Rusya ile Wagner Grubu arasındaki organik bağa rağmen, sakin bir inkâr politikası sürdürülmektedir. Bu çerçevede devletlerin sorumluluğunu tayin için, Uluslararası Hukuk açısından şu soruyu cevaplamak önemlidir: Devletler, konvansiyonel orduları dışında faaliyet gösteren milisler tarafından gerçekleştirilen hukuka aykırı eylemlerden hangi koşullarda sorumlu tutulacaklardır?

Anahtar Kelimeler: Afrika, Rusya, Özel Askeri Şirketler, Wagner Grubu, Devlet Sorumluluğu.

SHADOWS IN THE SUNLIGHT: AN ATTRIBUTION ASSESMENT FOR (RUSSIA'S) WAGNER GROUP CONDUCT IN AFRICA

ABSTRACT

Russia, through the Wagner Group, intervenes militarily in the name of supporting fragile governments in Africa, suppressing rebellions, and violating human rights in the name of combating terrorism, providing military training, and protecting authoritarian regimes. In return for the services in question, Russia demands concessions on issues that will strengthen its economic, political, and military position in the continent/region. In order for Russia to achieve these goals, it has been proven that the Wagner Group has committed war crimes and violated human rights in many African countries where it operates. The United States has designated the Wagner Group as a "*transnational criminal organization*". Many countries, especially the member states of the European Union, have imposed sanctions on Russia. Therefore, identifying the Wagner Group's core security capabilities is essential to promote/claim their accountability and legitimacy. Within the scope of this study, the main aim is to discuss whether the actions of Wagner Group members in Africa can be attributed to Russia within the framework of the principles of state responsibility. Despite the organic link between Russia and the Wagner Group, a calm policy of denial is maintained. In order to explore the responsibility of States in the framework of this study, it is important to answer the following question in terms of international law: Under what conditions will states be held responsible for unlawful acts carried out by militias operating outside their conventional armies?

Keywords: Private Military Companies Wagner Group, Russia, Africa, State Responsibility.

Atıf: ÖZER, A. (2023). "Güneş Işığında Gölgeleler: (Rusya'nın) Wagner Grubu'nun Afrika'daki Eylemleri Bakımından İsnat Edilebilirliğin Değerlendirilmesi", İMGELEM, 7 (12): 127-146.

Citation: ÖZER, A. (2023). "Shadows in The Sunlight: An Attribution Assesment For (Russia's) Wagner Group Conduct in Africa", İMGELEM, 7 (12): 127-146.

Başvuru / Received: 23 Haziran 2023 / 23 June 2023

Kabul / Accepted: 09 Temmuz 2023 / 09 July 2023

Derleme Makale / Review Article.

* Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-posta: ademmozer@gmail.com & adem.ozer@hbv.edu.tr, ORCID Numarası: 0000-0002-6443-1032

EXTENDED ABSTRACT

The involvement of states in proxy wars is not a new phenomenon. There has been a significant evolution in the utilization of militia groups/forces and private military companies by states to engage in conflicts, spanning from the 1990s to the present. Among these, the Wagner Group, a private military company, stands out prominently. With offices in Argentina, Russia, and Hong Kong, the Wagner Group is closely linked to the Russian government.

The Wagner Group, a paramilitary organization founded by Dmitry Utkin and associated with Russian oligarch Yevgeny Prigozhin, distinguishes itself from its international counterparts such as Executive Outcomes, Blackwater, DynCorp, Northrop Grumman, and Triple Canopy in several aspects. Firstly, unlike most private military companies, the Wagner Group assumes an “*active combat role*” in armed conflicts. It operates as shock troops, undertaking direct combat duties in addition to protection and auxiliary tasks. Secondly, private military companies in Russia face a “*lack of regulation*” under Russian National Law. While Article 13(5) of the Russian Constitution prohibits forming armed groups that could undermine the state’s monopoly on power, Article 359 of the Russian Criminal Law considers the recruitment of mercenaries and their engagement in armed conflicts as criminal offences. Thirdly, Russian private military companies strive for “*absolute deniability*.” In other words, entities like the Wagner Group and their counterparts carry out covert military missions, operating in a legal grey area and seeking to evade direct attribution to the Russian government. By exhibiting these distinct characteristics, the Wagner Group sets itself apart from other private military companies regarding its combat role and ambiguous legal status within the Russian context.

The Wagner Group’s emergence within a world marked by contradictions and conflicts was initially observed in Crimea and later in the Donbas region, making it a powerful instrument of Russian foreign policy. Following the dissolution of the Soviet Union, Russia sought to rebuild its influence and presence in Africa. During the Cold War, Russia gained prominence on the continent as African states aligned themselves with either the West or the Soviet Union. However, this time around, Russia’s engagement in Africa is primarily driven by political and economic interests rather than ideological motivations. Unlike in the past, Russia’s presence in Africa is not mainly based on romantic rivalries but rather on pursuing strategic objectives and economic opportunities. This shift reflects a pragmatic approach where political influence and economic partnerships are pivotal.

Güneş Işığında Gölgeler: (Rusya'nın) Wagner Grubu'nun Afrika'daki Eylemleri Bakımından İsnat Edilebilirliğin Değerlendirilmesi

---

Through the Wagner Group, Russia militarily intervenes in violation of human rights to support fragile governments, suppress rebellions, provide counterterrorism training, and protect authoritarian regimes in Africa. In return for its services, Russia seeks concessions to strengthen its economic, political, and military position. Russia has achieved these goals by gaining important privileges in many countries such as Libya, Sudan, Ukraine, Mozambique, the Central African Republic, Mali, Burkina Faso, the Democratic Republic of Congo, Angola, Madagascar, and Zimbabwe through the Wagner Group.

The primary motivation for Russia's use of private military companies such as the Wagner Group as a foreign policy tool is based on their flexibility and cost-effectiveness compared to the army. Russia perceives them as political and military instruments of state influence and a means to hide military personnel losses from the public. The significant effect of private military companies on foreign policy has drawn attention in the international arena. In 2019, there emerged a willingness in Turkey to use private military companies in cross-border operations. It is possible to see private military companies taking care of Turkey's national interests and acting within the framework of international law in the near future.

The Wagner Group has committed war crimes and human rights violations in many African countries where it operates to achieve these objectives. For this reason, the United States has recognized the Wagner Group as a necessary “*transnational criminal organization*.” Various countries, including the European Union, have imposed sanctions on it. Identifying the fundamental security capabilities of the Wagner Group is essential for accountability and legitimacy. Within this scope, the main purpose is to discuss whether the actions of Wagner Group members in Africa can be attributed to Russia within the framework of state responsibility. Despite an organic link between Russia and the Wagner Group, a calm policy of denial is maintained. To explore the responsibility of states in this study, it is essential to answer the following question within the realm of international law: Under what conditions will states be held accountable for unlawful acts committed by militias operating outside their armies?

In this context, “*Articles of the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts (ARSIWA or Draft Articles)*” which emerged as an important guide in terms of states' responsibility, was codified by the International Commission (ILC) in 2001. Draft Articles determine the rules regarding the responsibility of the state, regulate the existing law and contribute to the development of the law. On the other hand, the Draft Articles are a reflection of Customary International Law. The reflection of a state's responsibility necessitates the

existence of an international wrongful act. An international wrongful act is manifested either by omission or by action form. However, the international wrongful act must be attributable to the state. In addition, an internationally wrongful act must violate International Humanitarian Law (IHL), in other words an international obligation. In this context, the Wagner Group, in Africa (especially in Mali and the Central African Republic) where it operates in 2022, has notably committed crimes against humanity, as well as acts of genocide, and committed gross human rights violations against civilians in conflicts. In addition, the attribution of gross human rights violations committed by the Wagner Group to Russia is of great importance in terms of accountability. Although there are different ways of attributing conduct to the state within the scope of this study, the imputability of violations committed by the Wagner Group, a private military company will be discussed within the framework of the following items: i) violations committed by state bodies (Article 4), ii) violations committed by individuals and organizations authorized to use elements of public authority (Article 5) and iii) violations committed by individuals or groups acting under the instructions, direction or control of the state (Article 8).

GİRİŞ

Devletlerin vekâlet savaşlarına¹ müdahil olmaları, yeni bir fenomen değildir. 1990'lardan günümüze devletlerin kendi adlarına çatışmaya girmesi için özel milis gruplarını ve özel askeri şirketleri kullanmasında dramatik bir artış gözlemlenmektedir. Bu özel yapılanmalardan en dikkat çeken Arjantin, Rusya ve Hong Kong'da ofisleri bulunan ve Rus hükümetiyle yakın bağları olan Wagner Grubu adlı özel bir askeri şirkettir. Tabiiyet olarak bakıldığında, Wagner Grubu'nun saflarında oldukça büyük bir Sırp varlığının yanı sıra, başarılı bir şekilde devşirilen Orta Doğu ve Afrika'daki yerli halklarına mensup personelin bulunduğu ve bu yabancı savaşların güncel Rusya-Ukrayna Savaşı'nda sahada önemli bir yer edindikleri görülmüştür (Yazar 2023: 258-261).²

Çelişki ve anlaşmazlıkla dolu bir dünyada faaliyet gösteren Wagner Grubu, önce Kırım'da daha sonra da Donbas'ta ortaya çıkmış ve ilerleyen süreçle birlikte Rus dış politikasının temel araçlarından biri haline gelmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rusya, Afrika'daki varlığını ve rolünü yeniden inşa etme gayretleri içerisine girmiştir (Crisis

---

¹ Vekâlet savaşları (*proxy wars*), kendi stratejik hedeflerini ilerletmek isteyen, ancak aynı zamanda doğrudan, maliyetli ve kanlı savaşa girmekten kaçınan devletlerin ve devlet dışı aktörlerin, kısaca üçüncü bir tarafın, tercih ettiği hizip lehine, stratejik sonucu etkilemek amacıyla, önceden var olan bir savaşa ya da silahlı çatışmaya dolaylı olarak müdahale ettiği çatışmalardır (Brown, McLean ve McLean 2018).

² Soledar'daki tuz madenlerinin ele geçirilmesindeki başarı ile konvansiyonel güçlere itibar ettikten sonra, Rusya Savunma Bakanlığı, Wagner'in rolü hakkında nadir görülen bir bildiri yayınlamıştır (Euronews 2023).

Güneş Işığında Gölgeler: (Rusya'nın) Wagner Grubu'nun Afrika'daki Eylemleri Bakımından İsnat Edilebilirliğin Değerlendirilmesi

---

Group 2023). Rusya, kıtada ilk kez Soğuk Savaş döneminde, Afrika devletlerinin Batı ile Sovyetler Birliği arasındaki mücadelede taraf seçmesiyle güç kazanmıştır. Ancak Rusya'nın kıtadaki mevcudiyeti bu kez ideolojik olmaktan ziyade politik ve ekonomik çıkar arayışına dayanmaktadır.

Rusya, Wagner Grubu gibi özel askeri şirketler aracılığıyla Afrika'daki kırılgan hükümetleri destekleme, isyanları bastırma ve terörle mücadelede eğitim verme ve otoriter rejimleri koruma misyonuyla hareket etmektedir; ancak, şirketin faaliyetleri insan haklarını ihlal ettiği gibi, devletlere karşı askeri müdahalede de bulunmaktadır. Rusya, söz konusu hizmetler karşılığında, hükümet karşıtı gruplardan ve iktidarlardan ekonomik, siyasi ve askeri konumunu güçlendirecek konularda (doğal kaynaklara erişim, hava üslerine veya limanlara sahip olma gibi) imtiyazlar talep etmektedir (Edwards 2021; Tepeciklioğlu 2021: 156). Rusya, Wagner Grubu aracılığıyla Libya, Sudan, Suriye, Ukrayna, Mozambik, Orta Afrika Cumhuriyeti, Mali, Venezüella, Burkina Faso, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Angola, Madagaskar ve Zimbabve gibi birçok ülkede önemli imtiyazlar kazanarak, diğer kıtalarda askeri, siyasi ve ekonomik varlığını pekiştirerek, amaçlarına ulaşmıştır (Serwat vd. 2022).

Rusya'nın söz konusu hedeflerine ulaşabilmesi için Wagner Grubu'nun faaliyet gösterdiği birçok Afrika ülkesinde, savaş suçları ve insan haklarını ihlal ettiği tespit edilmiştir (The Centry 2023): Bilhassa 2022'nin ilk çeyreğinde, Mali'nin Mopti ve Segou bölgeleri başta olmak üzere farklı bölgelerde devam eden çatışmalarda gerçekleştirilen infazlar, işkence, tecavüz ve cinsel şiddet eylemleri, yağma, keyfi gözaltılar ve faili meçhul cinayetlere ilişkin uzmanlar tarafından yapılan açıklamalarda, ağır insan hakları ihlalleri, olası savaş suçları ve insanlığa karşı suçların Mali Silahlı Kuvvetleri ve Wagner Grubu'na bağlı askeri personel eşliğinde gerçekleştirildiğine ilişkin tespitler uluslararası toplumla paylaşılmış ve derhal bağımsız bir soruşturma yapılması çağrısında bulunulmuştur (OHCHR 2023; Stronski 2023). Bununla birlikte, 2019 yılında imzalanan Hartum Anlaşması sonrası, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde sağlanan görece istikrar döneminin kısa süre sonra kesintiye uğradığı ve dış aktörlerin –özellikle Wagner Grubu- iç çatışmaya dâhil olmasıyla birlikte, 2022'den günümüze istikrarsızlığın, ağır insan hakları ihlalleriyle beraber süregeldiği ifade edilebilir. Wagner Grubu üyeleri tarafından Orta Afrika Cumhuriyeti topraklarında sivil halka karşı cinsel şiddetin yanı sıra Müslüman etnik Fulani gruplara karşı soykırıma varan eylemlerin belirgin bir şekilde arttığı da bu kapsamda not edilmelidir (Petrini 2021; Altynbayev 2022).

Rusya'nın etki alanını genişletmesiyle sonuçlanan bu gelişmelerden dolayı AB ve ABD tarafından önemli bir ulus-ötesi suç örgütü olarak kabul edilen Wagner Grubu'na karşı yaptırımlar getirilmiştir (US Department of The Treasury 2023). Ancak yaptırımların sınırlı etkisine rağmen Wagner Grubu'nun Afrika'da artan varlığı, nihai hedefin “yönetilebilir kaos” olduğunu göstermektedir. Yönetilebilir kaosun pragmatik bir araç olması, kaynakların tüketilmesine, yolsuzluğa, insan hakları ihlallerine ve uzun vadeli kalkınmanın bozulmasına yol açmaktadır (Arduino 2023). Dolayısıyla Wagner Grubu'nun gerçek güvenlik yeteneklerini ortaya çıkarmak, hesap verebilirliğin temini ve meşruiyet için gereklidir. Bu bağlamda çalışmanın temel odağı, Wagner Grubu üyelerinin Afrika'da gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin Rusya'ya isnat edilip edilemeyeceğini tartışmaktır.

Wagner Grubu'nu Nitelendirmeye İlişkin Zorluklar: Paralı Askerler mi, Özel Askeri Şirketi mi?

Düşmanlıkların yürütülmesinde davranış kuralları ve çatışma taraflarının yükümlülükleri, çatışmaların doğasının (uluslararası nitelikte olan silahlı çatışmalar veya uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar olarak) ve çatışmaya katılan kişilerin (muharip, sivil veya paralı asker olarak) kategorize edilmesine bağlıdır.

Rusya ve Ukrayna arasında süregelen çatışma Uluslararası İnsancıl Hukuk kapsamında, iki devlet arasında gerçekleşen uluslararası nitelikte olan silahlı çatışma olarak sınıflandırılmaktadır. Bununla birlikte muhasamata dâhil olan Wagner Grubu üyelerinin paralı asker, muharip veya sivil olarak Uluslararası İnsancıl Hukuk kapsamında sınıflandırılması çeşitli zorluklar taşımaktadır. Söz konusu zorluklar üç ana başlık altında özetlenebilecektir:

İlk olarak, Wagner Grubu'nun yapısı, organizasyonu ve faaliyetleri ile ilgili şeffaflık eksikliği söz konusudur (Aparac 2022). Raporlar, Wagner Grubu'nun Rus Dış İstihbarat Servisi'nin talimatlarına göre hareket ettiğini gösterirken, bunlar henüz diğer kaynaklar tarafından doğrulan(a)mamış veya Rus hükümeti tarafından kabul edilmemiştir.

İkinci olarak, özel bir askeri şirket, bir paramiliter grup ve bir yarı güvenlik gücü olarak tanımlanan örgütün, tescil şekliyle ilgili hukuki belirsizlik, söz konusu yapının varlığının tanımlanmasında esaslı bir zorluk oluşturmaktadır. Grup, yalnızca Eylül 2022'de Rusya'da St. Petersburg'da bir anonim şirket olarak tescil edilmiştir.³

---

³ Wagner Grubu'nun Arjantin'de kayıtlı olduğu söylenmiştir; ancak, herhangi bir kayda erişim sağlanamamıştır (Debkafile 2023). Kasım 2022'de Wagner Grubu, St. Petersburg'un doğusunda, *PMC Wagner Center* olarak, yeni bir genel merkez ve teknoloji merkezi açmıştır (Galeotti 2017). Yine Wagner Grubu'nun Hong Kong'da ofisleri bulunduğu iddia edilmiştir (Trevithick 2018).

Güneş Işığında Gölgele: (Rusya'nın) Wagner Grubu'nun Afrika'daki Eylemleri Bakımından İsnat Edilebilirliğin Değerlendirilmesi

---

Son ve en önemlisi, Rus Hukuku uyarınca, özel askeri gruplar ve paralı askerler yasaklanmaktadır, Rus hükümeti, Wagner Grubu'nun varlığını reddetmektedir (CSIS 2020).

Bir zamanlar mevcudiyeti doğrulanmayan gölge bir yapılanma olan Wagner Grubu, 2022'de Ukrayna'da savaşın başlamasından günümüze aynı zamanda profili, genişleyen (yabancı savaşan sayısı ve faaliyetlerinin bölgesel ve ülkesel yayılımı, sunulan hizmet kategorileri) bir yapılanma halini almaktadır.

Wagner Grubu'nu İşlevsel Kılan Özellikler

Paralı asker olgusunun tarihsel süreç içerisindeki dönüşümün en profesyonel halini yansıtan özel askeri şirketler, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren Afrika'nın demirbaşlarından biri haline gelmiştir. Muharebe harekâtları, stratejik planlama, istihbarat, risk değerlendirmesi, harekât destek, eğitim ve teknik yetenekleri içeren askeri becerilerin tedariki noktasında uzmanlaşmış tüzel kişiler olarak ortaya çıkan özel askeri şirketler, günümüzde devletlerin dış politika çıkarılarının sağlanmasında önemli enstrümanlardan biridir (Kurtarcan 2017: 2). Bu insicamda Rusya'nın Afrika'nın yanı sıra Ukrayna'da meydana gelen silahlı çatışmalarda Wagner Grubu'nu desteklemesi, Rusya'nın küresel rekabette çıkarılarını muhafaza etme ve yeni çıkar noktaları elde etme amacına hizmet eden en önemli savaş gücü olarak ortaya çıkmaktadır. ABD'nin dış politika hedeflerini engelleme iştihası olduğunu iddia eden Federica S. Fasanotti'ye göre, Rusya'nın Afrika stratejisindeki temel motivasyonu, Afrika'daki kırılğan hükümetleri destekleme ve Afrika hükümetlerinin mücadele ettiği karmaşık askeri ve terör çatışmalarını çözme iddiasının karşılığı olarak petrol, altın, uranyum ve manganez gibi değerli madenlerin işletilmesinde ayrıcalık kazanılmasıdır (Fasanotti 2022).

Rusya, 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından önemli ölçüde zayıflamış olan Afrika'daki mevcudiyetini, yeniden inşa etmeye çalışmaktadır. Bu dönemde Rusya'nın Afrika'daki mevcudiyeti daha çok Moran Security Group ve Slavonic Corps gibi özel askeri şirketler aracılığıyla Rus iş insanlarının çıkarılarını korumaya dayanmaktadır. Ancak daha sonraları bilhassa 2015-2019 yılları arasında Rusya'nın Afrika ile olan etkileşimi, Afrika'daki çok sayıda devletle imzalanan 19 askeri iş birliği anlaşması ile farklı bir düzeye taşınmıştır. Bu anlaşmaların ekseriyeti ise Rus silah satışına dayanmaktadır (Fasanotti 2022). Bununla birlikte Rusya'nın hâlihazırda dünyanın muhtelif yerlerinde faaliyet gösteren Wagner Grubu adlı özel askeri şirketi sistematik olarak kullanması, Kırım'ın ilhak edilmesine ve Donbas bölgesindeki söz konusu özel askeri şirketin istikrarsızlaştırıcı eylemleri nedeniyle Batı'nın Rusya'ya ağır

yaptırımlar uyguladığı 2014 yılına uzanmaktadır (Fasanotti 2022). Nihayetinde özel askeri şirketleri Rus dış politikasının temel bir bileşeni haline getiren Rusya Devlet Başkanı Putin, Afrika’da Wagner Grubu’nu Rus etkisini yaymak için kullansa da insan hakları ihlalleri ve sivillerin suiistimali gibi sorunlu davranışlardan Rusya’yı temize çıkarmak amacıyla söz konusu özel askeri şirket üzerindeki herhangi bir komuta ve kontrolü kabul etmemektedir.

Kremlin ve Rusya’daki oligark çıkarları için vekâlet güç olarak bilinen ve aynı zamanda Rusya Savunma Bakanlığı, Rus Dış İstihbarat Servisi dâhil olmak üzere Rusya ile gayri resmi olarak bağlantılı olduğu ileri sürülen Wagner Grubu, Rusya’da net olmayan bir yasal statüye sahiptir (Doxsee ve Jared Thompson 2022). Wagner Grubu’nun Dmytro Utkin tarafından kurulduğu, esasında Rusya Devlet Başkanı Putin’in yakın arkadaşı olan oligark Yevgeny Prigozhin’e ait olduğu ileri sürülmektedir.⁴

Wagner Grubu, Rus hükümetinin angajmanı nedeniyle son yıllarda en üretken özel askeri şirket haline gelse de dünya genelinde tek özel askeri şirket olmaktan uzaktır. Ancak Wagner Grubu, Executive Outcomes, Blackwater, DynCorp, Northrop Grumman ve Triple Canopy gibi uluslararası muadillerinden ayrılan ve farklılaşan yönleriyle dikkatleri üzerine çekmektedir (Riepl 2022: 304-316).

Söz konusu farklılıklardan *birincisi*, Wagner Grubu’nun silahlı çatışmalarda “*aktif bir savaş rolü*” üstlenmesidir. Yani çoğu özel askeri şirketin aksine Wagner Grubu, koruma ve diğer yardımcı görevlerin yanı sıra “*baskın birlikler*” olarak faaliyet göstermektedir (Riepl 2022: 304).

İkincisi, özel askeri şirketlerin faaliyetleri Rusya hükümetinin en üst kademelerince açıkça onaylansa da bu durum Rus hukukunu yansıtmamaktadır ve “*silahlı birlikler*” kurulmasını yasaklamaktadır (The Constitution of the Russian Federation, Art. 13(5)). Aynı zamanda, Rusya Federasyonu Ceza Kanunu, maddi ödül karşılığında denizaşırı çatışmalara katılmayı da yasaklamaktadır (The Criminal Code of The Russian Federation 1996: Art. 359). Duma’daki parlamenter temsilciler son yıllarda Rusya’nın ulusal hukukunu özel askeri şirketlerin faaliyetlerine izin verecek şekilde güncelleme girişiminde bulunmuş, ancak başarılı olamamışlardır. Öte yandan Madde 359’un sonunda yer alan açıklayıcı not ile paralı askerlerin karakteristik unsurları kategorize edilmiştir. Bu kapsamda bir paralı asker;

---

⁴ Her ne kadar Wagner Grubu’nun kötü şöhretli bir komutana dönüşen yemek şirketi sahibi Yevgeny Prigozhin tarafından finanse edildiği öne sürülse de Rus özel askeri şirketleri üzerinde araştırma yapan Sergey Sukhankin, Prigozhin’in kendi özel ordusunu kurabilen bir oligark (siyasi ve sosyal etkiye sahip son derece zengin bir) olmadığını iddia etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: (Arduino 2023).

Güneş Işığında Gölgeler: (Rusya'nın) Wagner Grubu'nun Afrika'daki Eylemleri Bakımından İsnat Edilebilirliğin Değerlendirilmesi

---

- i) maddi bir menfaat elde etmek amacıyla hareket eden,
- ii) silahlı çatışma ya da düşmanlıklara katıldığı devletin vatandaşı olmayan,
- iii) topraklarında kalıcı olarak ikamet etmeyen ve
- iv) resmi bir görevi yerine getirme amacı olmayan kişiler paralı asker olarak değerlendirilmektedir (The Criminal Code of The Russian Federation 1996: Art. 359).

Söz konusu unsurlar, 1977 tarihli I Nolu Ek Protokol Madde 47'de belirtilen hükümlerle benzerlik göstermekle birlikte, ilgili maddenin daha geniş yorumunu içermektedir.

Paralı askerlere ilişkin hususiyetin, Uluslararası Hukuk nezdinde uygulanabilirliğinin sorgulandığı Madde 47, Rusya Federasyonu Ceza Kanunu Madde 359 aracılığıyla da tatbik edilmiştir. Nitekim Rusya Yüksek Mahkemesi, Wagner Grubu'nun selefi olan Slavonic Corps'un faaliyetlerini Rusya Federasyonu Ceza Kanunu Madde 359 kapsamında tanımlanabileceğini kabul etmiştir (Riepl 2022: 312). Ancak hâlihazırdaki düzenleme eksikliği, somut bir Uluslararası İnsancıl Hukuk ve Uluslararası İnsan Hakları Hukuku'ndan kaynaklanan ihlalin tespitini daha da zorlaştırmaktadır. Bu durum ulusal hukukun ötesinde, düzenlemeye ilişkin uluslararası çabaların da Rusya tarafından göz ardı edilmesine olanak tanımaktadır.

Özel askeri şirketlere ilişkin bağlayıcı olmayan mevcut yükümlülükleri, tavsiyeleri ve makul uygulamaları içeren ve İsviçre Hükümeti ve Uluslararası Kızılhaç Teşkilatı tarafından ortaklaşa başlatılan bir girişimin ürünü olan *Montrö Belgesi*'nin hazırlanması aşamasında yer alan (The Montreux Document 2009: 9), ancak onaylanmasından kaçınan bir Rusya'nın varlığı, mevcut düzenleme eksikliğinin sürdürülmesinde bilinçli bir tercihte bulunduğu göstergesidir (Riepl 2022: 314).

Üçüncüsü ise Rus özel askeri şirketlerin amaçları, "*mutlak inkâr ve reddedebilirlik*" içinde faaliyet göstermektir. Diğer bir ifadeyle Wagner Grubu ve muadilleri son derece hassas savaş görevleri yürütmekte ve hukuki bir boşluk içinde çalışmaktadır. Ancak kimin adına çalıştıklarına ilişkin bir sis perdesi bulunmaktadır.

Rusya'nın özel askeri şirketleri tercih etmesindeki saik, ordudan daha esnek ve daha ucuz olmasının yanı sıra bunları, makul bir inkâr kisvesi altında kullanılabilecek devlet nüfuzunun siyasi ve askeri araçları olarak algılamasına dayanmaktadır. Rusya'nın özel askeri şirketleri kullanmasının bir diğer nedeni ise Rus devletinin askeri personel kayıplarını Rus halkından gizlemesine olanak sağlamasıdır (Racz 2020). Nihayetinde şirketin eylemlerinin

Rusya'nın çıkarlarına hizmet ettiğine ilişkin kuvvetli kanıtlar olmasına rağmen Wagner Grubu üyeleri, Rus yetkililer tarafından “*Rus askerleri*” değil, herhangi bir sebeple kendilerini çatışma bölgesinde bulan “*vatandaşlar*” olarak kabul edilmektedir (Riepl 2022: 315-316). Dolayısıyla Rusya, özel askeri şirketlerin bir devlet aracı olarak kullanıldığını reddetmektedir.

Kimberly Marten söz konusu hukuki boşluğu, bir tür piyasa kısıtlaması yani yalnızca Putin'e yakın çevrelerin sektörde faaliyet göstermesine yönelik bir girişim ve özel askeri şirketler üzerinde kontrolü sürdürmek için bir mekanizma olarak değerlendirmektedir (Marten 2020: 2). Bununla birlikte, Wagner Grubu tarafından gerçekleştirilen eylemlerin hepsinin Rusya'nın yönlendirmesi doğrultusunda gerçekleştirildiğini iddia etmek sahici bir yaklaşım değildir. Ancak bu durum Wagner Grubu'nun Rusya ile olan bağlantısı olmadığından değil, Rusya'nın mevcut bağlantıyı etkili bir şekilde gizleme politikasının sonucudur. Nihayetinde gizleme politikası Wagner Grubu'nun gerçekleştirdiği eylemlerin ardında kimin olduğu sorusunu, hukuken müphem hale getirmekte ve hesap verebilirlik mekanizmasının işlevselliğini zedelemektedir.

Wagner Grubu'nun Gerçekleştirmiş Olduğu İhlallerin Rusya'ya İsnat Edilebilirliği

Günümüzde özel askeri şirketler, devletlerin dış politikasını ilerletmek üzere istihdam edilmektedir. Her ne kadar Rusya ve Wagner Grubu arasında organik bir bağ tespit edilmiş olsa da inkâr politikası sükûnet ile sürdürülmektedir. Bu bağlamda Uluslararası Hukuk'ta “*Devletlerin kendi ordularının dışında hareket eden milisler/silahlı gruplar –Wagner Grubu-tarafından gerçekleştirilen hukuka aykırı davranışlardan hangi durum ve koşullarda sorumlu tutulacaktır?*” sorusu büyük önem taşımaktadır.

Bu çerçevede, 2001 yılında Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından kodifiye edilen ve devletlerin sorumluluğu hususunda temel bir rehber olan “*Uluslararası Hukuka Aykırı Fiiller Sebebiyle Devletin Sorumluluğuna İlişkin Taslak Maddeler* (Articles of the Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts)”, ilgili Uluslararası Teamül Hukuku'nun tezahürüdür (ILC Draft Articles 2001).

Bir devletin sorumluluğunun yansıması, uluslararası haksız bir fiilin mevcudiyetini elzem kılmaktadır. Uluslararası haksız davranış ya ihmal ya da fiili bir surette belirmektedir. Ancak uluslararası haksız fiil, devlete atfedilebilir olmalıdır ve Uluslararası İnsancıl Hukuku diğer bir ifadeyle uluslararası bir yükümlülüğü ihlal etmelidir (ILC Draft Articles 2001: Art. 2). Bu kapsamda Wagner Grubu, 2022 yılında faaliyet gösterdiği Afrika'da, bilhassa Mali ve Orta

Güneş Işığında Gölgele: (Rusya'nın) Wagner Grubu'nun Afrika'daki Eylemleri Bakımından İsnat Edilebilirliğin Değerlendirilmesi

---

Afrika Cumhuriyeti'nde belirgin bir şekilde, insanlığa karşı suçların yanı sıra soykırıma varan eylemler gerçekleştirmiş, çatışmalarda sivillere karşı ağır insan hakları ihlallerinde bulunmuştur.

Bu çerçevede Wagner Grubu tarafından gerçekleştirilen ağır ihlallerin Rusya'ya isnat edilebilirliği, hesap verebilirlik açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bölüm kapsamında bir davranışı devlete atfetmenin farklı yolları olsa da özel bir askeri şirket olan Wagner Grubu tarafından gerçekleştirilen ihlallerin isnat edilebilirliği

i) devlet organları tarafından işlenen ihlaller (Madde 4),

ii) kamu otoritesinin unsurlarını kullanmaya yetkili kişi ve kuruluşlar tarafından işlenen ihlaller (Madde 5) ve

iii) devletin talimatları, yönlendirmesi ya da denetimi altında hareket eden kişi veya gruplar tarafından işlenen ihlaller (Madde 8) başlıkları altında ele alınacaktır.

Devlet Organlarının Davranışlarının İsnat Edilebilirliği

Taslak Maddelerde isnat edilebilirlik ile ilgili ilk ilke “*devlet organlarının davranışlarıyla*” ilgilidir (Maddocks 2021a: 71). Devletler, kendi eylemlerinden yani hükümet organı ya da temsilcileri olarak nitelendirilen kişi ya da kurumların eylemlerinden sorumludur. Nitekim devletin bu sıfatla hareket eden kendi organlarının davranışlarından sorumlu olduğu, Meksika-Amerika Birleşik Devletleri Karma Talepler Komisyonu'nun bir kararı olan *Moses Davası*'nda olduğu gibi yargı kararları aracılığıyla da kabul edilmektedir (ILC Commentaries 2001: 40, Art. 4, Prg. 3). Bununla birlikte bir devlet, özel bir tüzel kişiye, kendi adına kamu görevlerini yerine getirmesi için yetki verirse ve bu, iç hukuka uygun bir şekilde yapılırsa, özel bir tüzel kişinin bu sıfatla hareket ederken ki davranışları, devlete atfedilebilmektedir (Maddocks 2021b). Bu husus ise Madde 4'te şu şekilde düzenlenmiştir:

Madde 4: Devlet organlarının davranışları

1. Uluslararası Hukuk'a göre, bir organ, ister yasamaya, yürütmeye ilişkin ya da başkaca işlevleri yerine getiriyor olsun, bunun Devlet örgütlenmesi içindeki durumu ne olursa olsun ister merkezi idare içinde ister bir yerel idare niteliğinde olsun, bütün Devlet organlarının davranışları Devletin fiili olarak kabul edilir.

2. Organ, iç hukuka göre bu statüye sahip her kişi ya da birimi kapsar (ILC Draft Articles 2001: Art. 4; Erkiner 2010: 308).

Devlet organı terimi, devlet teşkilatını ve onun adına hareket eden tüm bireysel ya da toplu varlıkları kapsamaktadır. Özel askeri şirketler yalnızca *de jure* (hukuki) ve *de facto* (fiili) olmak üzere iki yoldan biriyle, bir devlet organı olarak nitelendirilebilir (Rizzotti 2020: 597-598). *De jure* devlet organı olmak için devletin, iç hukuku tarafından tanınması gerekirken *de facto* devlet organı ise birimin ya da grubun devlete tam bağımlılık (*complete dependence*) göstermesini gerektirmektedir. Madde 4 dâhilinde Wagner Grubu, hukuki anlamda devletin bir organı olarak nitelendirilemez. Çünkü Rusya, bu tür oluşumları kendi iç hukukunda yasaklamaktadır. Uluslararası Adalet Divanı (UAD) Nikaragua ve Bosna Soykırım Davaları'nda, Madde 4'te yer alan *de facto* devlet organlarına ilişkin tartışmalarda, tam bağımlılık terimine atıfta bulunmuştur; ancak, UAD, bu terime ilişkin net bir açıklama getirmemiştir (Rizzotti 2020: 599-600; Riepl 2022: 344).

Wagner Grubu ile Rusya arasında bağ oluşturabilecek çok fazla tespit olmasına rağmen, Rus Ulusal Hukuku'ndaki düzenlemelerden kaynaklı bilinçli tercihler, makul inkâr edilebilirlik kapsamında tam bağımlılığı ortadan kaldırmakta ve kontrol düzeyini de zayıflatmaktadır. Nitekim Wagner Grubu, finansal anlamda Rusya'ya bağımlı olmaktan ziyade faaliyet gösterdiği yerlerde, devletlerle madencilik ve enerji sözleşmeleri yoluyla da finansal sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Dolayısıyla Wagner Grubu ne *de jure* ne de *de facto* olarak devletin bir organı olarak değerlendirilmekte ve eylemlerinden dolayı Rusya sorumlu tutulmaktadır.

Bir Devlet Tarafından Yönetilen Ya Da Kontrol Edilen Davranışın Isnat Edilebilirliği

Wagner Grubu'nun gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin Rusya'ya isnat edilebilirliği noktasında ileri sürülebilecek argümanlardan biri de “*devletin yönlendirmesi ya da denetimi altında gerçekleştirilen eylemler*”dir. İlgili düzenleme Madde 8'de şu şekilde düzenlenmiştir:

Madde 8: Devletin yönlendirmesi ya da denetimi altındayken davranış

Bir kişinin ya da bir grup kişinin davranışı, şayet bu kişi ya da grup, bu davranışı yaparken, Devletin talimatları, emri ya da denetimi altında ise, Uluslararası Hukuk'a göre Devletin fiili olarak kabul edilir (ILC Draft Articles 2001: Art. 4; Erkiner 2010: 309).

Esasında Madde 8, Madde 4 ile yakın bir ilişki içerisindedir. Zira Madde 4 devletin fiili organları haline gelen münhasır varlıkları kapsarken, Madde 8, özel kalan ancak devletin talimatları, emri ya da denetimi altındaki diğer bir ifadeyle devletin belirli bir etkiye sahip

Güneş Işığında Gölgeler: (Rusya'nın) Wagner Grubu'nun Afrika'daki Eylemleri Bakımından İsnat Edilebilirliğin Değerlendirilmesi

---

olduğu varlıkları ele almaktadır. Bu yönüyle Madde 8'in uygulanması Madde 4'e ve hatta Madde 5'e göre daha kapsamlıdır; çünkü, Madde 4, tam bir bağımlılığı vurgularken, Madde 5 hükümet yetkisinin unsurlarını kullanmak için iç hukuk tarafından yetki verilmesini gerektirmemektedir (Rizzotti 2020: 604).

Uluslararası Hukuk uyarınca, özel kişi veya kuruluşların davranışları devlete isnat edilemez olmasına rağmen Madde 8, bu kuralın istisnası olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak kişilerin ya da grupların devletin talimatları, yönlendirmesi ya da kontrolü altında hareket etmeleri halinde söz konusu davranışlar, Uluslararası Hukuk'a göre, o devletin fiili olarak kabul edilmektedir. Diğer yandan etkililik ilkesinin (*principle of effectiveness*) Uluslararası Hukuk'ta oynadığı rolü göz ardı etmeden, her iki durumda da eylemi gerçekleştiren kişi ya da grup ile devlet mekanizması arasında gerçek bir bağın varlığını dikkate almak gerekmektedir (ILC Commentaries 2001: 2001: 47, Art. 8, Prg. 1).

Davranışın kendisine atfedilmesi için devlet tarafından uygulanması gereken kontrolün derecesi UAD'nin Nikaragua Kararı'nda ABD'nin kontraların finansmanı, örgütlenmesi, eğitimi, donatılması, askeri veya paramiliter hedeflerin seçimi ve harekâtların planlanması süreçlerinde var olduğu tespitinde bulunmuş olmasına rağmen, ABD'ye isnat edilemeyeceğini vurgulamıştır (Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua 1986: prg. 109, 115). Mahkeme “*etkin kontrol*” kavramına ilişkin net bir açıklama getirmemiş olsa da söz konusu eşiğin yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Genel itibarıyla Madde 8'in Wagner Grubu'na uygulanması iki türlü engeli ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan *ilki* pratik, *ikincisi* ise hukukidir. Pratik açıdan Rusya'nın etkisine dair yeterli kanıt yoktur. Özellikle özel askeri şirketler bağlamında karanlıkta ve belirsiz kalan yerler çok fazladır. Bu durum, Rusya'nın iç hukukundaki yetersiz düzenleme ve Rus oligarklarının paravan birer aktör olarak kullanılmasıyla başarılı bir inkâr stratejisinin sonucudur; ikincisi ise Rusya, Wagner Grubu gibi oluşumları hem devlet hem de özel çıkarlara hizmet eden bir “*ikili kullanım (dual use)*” stratejisini izlemektedir (Riepl 2022: 349-350). Gerçekten de Rusya ile özel askeri şirketler arasındaki şeffaf olmayan ilişki, Wagner Grubu'nun herhangi bir faaliyetini Rusya'nın kontrol uygulamasına dayalı olarak devlete isnat etmeye çalışırken güçlükler çıkaracaktır (Maddocks 2021b).

Devlet Otoritesinin Unsurlarını Kullanan Kuruluşların Davranışlarının Devlete/Rusya'ya İsnat Edilebilirliği

Madde 5, Madde 4 anlamında devlet organı olmayan ancak yine de kamu otoritesini kullanmaya yetkilendirilmiş kişi ya da kuruluşların (kamuya ait şirketler, çeşitli kamu kuruluşları ve bazı durumlarda özel şirketler) Uluslararası Hukuk'a aykırı fiilleri nedeniyle, yetkiyi veren devlet sorumlu tutulmaktadır (Erkiner 2010: 129-130). İlgili hüküm Taslak Maddelerde şu şekilde düzenlenmiştir:

Madde 5: Kamu Gücü Yetkilerini Kullanırken Bir Kişinin ya da Bir Birimin Davranışı

Dördüncü madde kapsamında Devlet organı olmayan, fakat bu devletin hukuku tarafından kamu gücü yetkilerini kullanmak için yetkilendirilmiş bir kişinin ya da bir birimin davranışı, olayda bu kişi ya da birim bu nitelikte davrandığı sürece, Uluslararası Hukuk'a göre bir devlet fiili olarak kabul edilir.

Bununla birlikte devletler kamuya ait faaliyetlerini gerçekleştirirken sürekli kendisine münhasır tutmamakta, bazı durumlarda sahibinin devlet olduğu ya da özel sektörde bulunan kuruluşlar tarafından yürütülmesine izin verebilmektedir. Bilhassa son zamanlarda sıklıkla duyduğumuz yarı kamusal kuruluşlar, devlet tarafından kamu otoritesi kullanmaya yetkili olarak devletin yerine kamusal faaliyetleri yürütebilmektedir (Dülger 2015: 130).

Madde 5, Wagner Grubu gibi özel askeri şirketler ve milis gruplar için, i) hükümet otoritesinin unsurlarını uygulama ve ii) kanunla yetkilendirilmiş olma gibi iki temel koşul belirlemektedir. Madde 5, bir varlığın davranışının devlete isnat edilebilmesi amacıyla hükümet otoritesinin kapsamını tam olarak belirlememektedir. Belirli bir sınırın ötesinde neyin otorite/yönetim olarak kabul edildiği, belirli bir topluma, onun tarihine ve geleneklerine bağlıdır (Riepl 2022: 353).

Yetkilerin sadece içeriği değil, bir kuruluşa verilme şekli, bunların kullanılma amaçları ve kuruluşun bu yetkilerin kullanılmasından hükümete ne ölçüde sorumlu olduğu da özellikle önemlidir. Oysaki bunlar esas olarak genel bir standardın çeşitli koşullara uygulanmasıyla ilgili sorulardır (ILC Commentaries 2001: 43, Art. 5, Prg. 6).

Madde 5'in formülasyonu Wagner Grubu'nu açıkça hükümet yetkisini kullanmak için iç hukuk tarafından yetkilendirilmiş kuruluşlarla sınırlandırmaktadır. Bu durum Madde 5'te zikredilen iki koşuldaki biri olan "*kanunla yetkilendirilmiş olma*" kriterini karşılamadığı anlamına gelmektedir; dolayısıyla, kuralın devletleri sorumlu tutmadaki etkinliğini azaltan sınırlayıcı kilit bir faktör olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Nitekim Wagner

Güneş Işığında Gölgele: (Rusya'nın) Wagner Grubu'nun Afrika'daki Eylemleri Bakımından İsnat Edilebilirliğin Değerlendirilmesi

Grubu'nun gerçekleştirmiş olduğu eylemler bağlamında, özel askeri şirketler Rusya'nın iç hukuku kapsamında hukuka aykırı yapılanmalar olmaya devam etmektedir. Bu durum büyük zorluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, kurum ile devlet arasındaki yakın bağlara ve Wagner Grubu'nun Rusya adına yerine getirdiği işlevlerin niteliğine rağmen Rusya, Wagner Grubu'nun işlemiş olduğu fiillerden dolayı sorumlu tutulamayacaktır (Maddocks 2021b). Diğer bir ifadeyle Madde 5'te iç hukukla yetkilendirme zor bir kriter olduğu için, hükmün geniş yorumuna rağmen Wagner Grubu, Rusya'da özel askeri şirketlere yönelik mevzuatın yokluğu göz önüne alındığında, gerçekleştirilen eylemlerden dolayı Rusya'yı sorumlu tutmak mümkün değildir.

SONUÇ

Wagner Grubu, mahiyeti ve muhteviyatı itibarıyla Leo Tolstoy'un "*Anna Karenina*" adlı romanı anımsatmaktadır; zira romanın başat karakterlerinden olan Kont Alexei Vronsky, bütün maddi külfeti üstlenerek Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmak için Sırbistan'a gitmektedir (Global Security 2023). Rus edebiyatında yaygın olan bu milisler, Çarlar tarafından iç karışıklıkları gidermek, askeri ve siyasi hedeflere ulaşmak için kullanılmıştır.

Günümüzde Wagner Grubu, vekâlet savaşı ve askeri nüfuz yoluyla jeopolitik stratejiye ulaşan Rus dış politikasının etkili bir aracıdır. Diğer bir ifadeyle Wagner Grubu, Rus dış politikasının bir uzantısı ve etkili bir iş modelidir. Rus Ulusal Hukuku'na göre, özel askeri şirketler hukuka aykırıdır. Söz konusu yasalar, yalnızca Rusya içerisinde uygulandığı için Wagner Grubu'nun Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Sudan, Venezuela, Suriye ve Ukrayna'da kullanılması herhangi bir hukuka aykırılık teşkil etmemektedir.

Uluslararası Hukuk nezdinde özel askeri şirketlere mensup kişiler, silahlı çatışmalarda muharip ve savaş esiri statülerinden faydalanamazlar (Watkin 2005: 26). Öte yandan Rusya'daki hiçbir düzenleme ya da kanun, ticari kaydı başka ülkelerde olan özel askeri şirketlerle ilgilenmemektedir. Bu durum, özel askeri şirketlerin denetlenmesini, kontrol edilmesini zorlaştırmakla birlikte gerçekleştirmiş oldukları soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçlarından dolayı yargılanmalarının önündeki en büyük engel olarak ortaya çıkmaktadır. Hukuki boşluklar nedeniyle, etkili bir şekilde sorunlu Sahel'de yoğunlaşan Wagner Grubu, istikrarsız hükümet yapılarının ve zayıf devlet kurumlarının olduğu yerlerde etkisini her geçen gün daha da arttırmaktadır.

Wagner'in yetenekleri kapsamlıdır ve Afrika'nın muhtelif bölgelerinde faaliyet göstermektedir. Wagner Grubu'nun Rusya ile resmi bir bağlantısı olmadığı için denetimden bağımsız faaliyet gösterebilmektedir. Nihayetinde Wagner Grubu gibi özel askeri şirketler tarafından gerçekleştirilen bir davranışı devlete atfetmek, devlet sorumluluğuna ilişkin düzenlemelerden kaynaklı eksikliklerden dolayı da zorlaşmaktadır. Bu durum hem Uluslararası İnsancıl Hukuk'u hem Uluslararası İnsan Hakları Hukuku'nu hem de Uluslararası Sorumluluk Hukuku'nu erozyona uğratmakta ve hesap verebilirlik mekanizmasını akamete uğratmaktadır. Devlet sorumluluğuna ilişkin düzenlemelerin Rusya gibi kendi adına milis grupları ve özel askeri şirketleri kullanan devletlerin etki alanını daraltmak amacıyla revize edilip edilemeyeceği ise merak konusudur.

KAYNAKÇA

- Altynbayev, K. (2022). Wagner Group recruiting murderers, rapists from African prisons to fight in Ukraine, *Caravanserai*, https://central.asia-news.com/en_GB/pages/about (Erişim: 10.05.2023).
- Aparac, J. (2022). The Wagner Group: Options for Justice, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/mercenaries/wg/statements/2022-wagner-group-ga-aparac.pdf> (Erişim: 10.05.2023).
- Arduino, A. (2023). Wagner Group in Africa: Russia's presence on the continent increasingly relies on mercenaries, <https://theconversation.com/wagner-group-in-africa-russias-presence-on-the-continent-increasingly-relies-on-mercenaries-198600> (Erişim: 18.03.2023).
- Brown, W. B., McLean, I. ve McLean, A. (2018). *A Concise Oxford Dictionary of Politics and International Relations*, Oxford: Oxford University Press.
- Center for Strategic and International Studies (CSIS). (2020). Band of Brothers: The Wagner Group and the Russian State, <https://www.csis.org/blogs/post-soviet-post/band-brothers-wagner-group-and-russian-state> (Erişim: 10.05.2023).
- Crisis Group. (2023). Russia's Wagner in Africa, <https://www.crisisgroup.org/africa/russias-wagner-africa> (Erişim: 10.05.2023).
- Debkafile. (2017). Russia flies 2,000 mercenary troops into Syria, <https://www.debka.com/russia-flies-2000-mercenary-troops-into-syria/> (Erişim: 10.05.2023).
- Doxsee, C., Thompson, J. (2022). Massacres, Executions, and Falsified Graves: The Wagner Group's Mounting Humanitarian Cost in Mali, <https://www.csis.org/analysis/massacres-executions-and-falsified-graves-wagner-groups-mounting-humanitarian-cost-mali> (Erişim: 19.03.2023).
- Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries, 2001.
- Dülger, K. (t.y). *Devletin Uluslararası İnsancıl Hukukun İhlalinden Doğan Sorumluluğu*, İstanbul: Beta Global Security, "Wagner Group", <https://www.globalsecurity.org/intell/world/russia/wagner.htm> (Erişim: 20.03.2023).

Güneş Işığında Gölgeler: (Rusya'nın) Wagner Grubu'nun Afrika'daki Eylemleri Bakımından İsnat Edilebilirliğin Değerlendirilmesi

---

- Edwards, N. (2021). Coup-Proofing: Russia's Military Blueprint to Securing Resources in Africa, <https://www.cfr.org/blog/coup-proofing-russias-military-blueprint-securing-resources-africa> (Erişim: 12.05.2023).
- Erkiner, H. H. (2010). *Devletin Haksız Fiilden Kaynaklanan Uluslararası Sorumluluğu*, İstanbul: XII Levha Yayıncılık.
- Euronews. (2023). Russia Claims Capture Of Soledar, Acknowledges Wagner Role, <https://www.euronews.com/2023/01/14/ukraine-crisis-russia-soledar> (Erişim: 10.05.2023).
- Fasanotti, F. S. (2022). Russia's Wagner Group in Africa: Influence, Commercial Concessions, Rights Violations, and Counterinsurgency Failure, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2022/02/08/russias-wagner-group-in-africa-influence-commercial-concessions-rights-violations-and-counterinsurgency-failure/> (Erişim: 01.05.2023).
- Galeotti, M. (2017). Moscow's Mercenaries Reveal The Privatisation Of Russian Geopolitics, <https://www.opendemocracy.net/en/odr/chvk-wagner-and-privatisation-of-russian-geopolitics/> (Erişim: 10.05.2023).
- International Law Commission. (2001). Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, UN General Assembly/RES/56/83.
- Kurtdarcan, B. R. (2017). *Muharebe Alanının Yeni Aktörleri: Askeri Yükleniciler*, İstanbul: Beta.
- Maddocks, J. H. (2021a). State Responsibility for International Law Violations Involving Non-State Actors in Armed Conflict, University of Reading School of Law, Unpublished PhD Thesis.
- Maddocks, J. H. (2021b). Russia, The Wagner Group, and The Issue of Attribution, <https://lieber.westpoint.edu/russia-wagner-group-attribution/> (Erişim: 05.05.2023).
- Marten, K. (2020). *The Wagner Group: Untangling the Purposes of a Russian Power Tool*, Stanford Freeman Spogli Institute for International Studies.
- Petrini, B. (2021). The Central African Republic: Domestic Insurgency, Foreign Intervention And Peace Prospects, *International Institute for*.
- Racz, A. (2020). Band of Brothers: The Wagner Group and the Russian State, <https://www.csis.org/blogs/post-soviet-post/band-brothers-wagner-group-and-russian-state> (Erişim: 05.05.2023).
- Riepl, M. (2022). *Russian Contributions to International Humanitarian Law: A Contrastive Analysis of Russia's Historical Role and Its Current Practice*, Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft Mbh & Co.
- Rizzotti, M. A. (2020). Russian Mercenaries, State Responsibility, and Conflict in Syria: Examining the Wagner Group Under International Law, *Wisconsin International Law Journal*.
- Serwat, L. et al. (2022). Wagner Group Operations in Africa Civilian Targeting Trends in the Central African Republic and Mali, <https://acleddata.com/2022/08/30/wagner-group-operations-in-africa-civilian-targeting-trends-in-the-central-african-republic-and-mali/> (Erişim: 12.05.2023).

- Strategic Studies (IISS). <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2021/10/conflict-briefing-the-central-african-republic/> (Erişim: 10.05.2023).
- Stronski, P. (2023). Russia's Growing Footprint in Africa's Sahel Region, <https://carnegieendowment.org/2023/02/28/russia-s-growing-footprint-in-africa-s-sahel-region-pub-89135> (Erişim: 10.05.2023).
- Tepeciklioğlu, E. E. (2021). Rusya-Afrika İlişkilerinde 2021 Yılı, E. Eyrice Tepeciklioğlu ve M. Bayram (Ed.), *Afrika Yıllığı 2021*, Ankara: YTB Yayınları.
- The Centry. (2023). Investigative Report by CNN with The Sentry: Wagner Group Atrocities, <https://thesentry.org/reports/cnn-central-african-republic/> (Erişim: 10.05.2023).
- The Constitution of the Russian Federation. <http://www.constitution.ru/en/10003000-01.htm> (Erişim: 05.05.2023).
- The Criminal Code of The Russian Federation No. 63-Fz Of June 13, 1996.
- The Montreux Document: On pertinent international legal obligations and good practices for States related to operations of private military and security companies during armed conflict, ICRC, August 2009.
- The Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR). (2023). "Mali: UN experts call for independent investigation into possible international crimes committed by Government forces and "Wagner group". <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/01/mali-un-experts-call-independent-investigation-possible-international-crimes> (Erişim: 10.05.2023).
- Trevithick, J. (2018). Russian Mercenaries Take The Lead In Attacks On US And Allied Forces In Syria, <https://www.thedrive.com/the-war-zone/18533/russian-mercenaries-take-a-lead-in-attacks-on-us-and-allied-forces-in-syria> (Erişim: 10.05.2023).
- US Department of The Treasury. (2023). Treasury Sanctions Russian Proxy Wagner Group as a Transnational Criminal Organization, Press Release, <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1220> (Erişim: 10.05.2023).
- Watkin, K. (2005). *Warriors without Rights? Combatants, Unprivileged Belligerents, and the Struggle over Legitimacy*, Harvard: Harvard University Press.
- Yazar, E. (2023). Yabancı Savaşçılar ve Rusya-Ukrayna Savaşı, A. Özer ve F. Taşdemir (Ed.), *Stepler, Dinyeper ve Barut: Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Uluslararası Hukuk Veçhesi* içinde, Ankara: Adalet Yayınevi.

**Güneş Işığında Gölgele: (Rusya'nın) Wagner Grubu'nun Afrika'daki Eylemleri
Bakımından İsnat Edilebilirliğin Değerlendirilmesi**
